

Důchody v České republice

Co je důchod?

Důchodem se obvykle rozumí starobní důchod – dávka, kterou pobírá osoba, která dosáhla zákonem stanoveného důchodového věku a splnila podmínku určité doby sociálního pojištění. Starobní důchod se používá jako alternativa k platu po odchodu do důchodu. Kromě starobního důchodu je zde ještě invalidní důchod, důchod pro sirotky a důchod pro vdovy a vdovy.

Odchod do důchodu je vaše právo, nikoli povinnost!

Nárok na starobní důchod

1. Věk

V současné době mají nárok na starobní důchod lidé, kteří dosáhli věku 65 let. Tento věk platí pro osoby narozené po roce 1972. Pro dříve narozené je připravena speciální tabulka - [HTTPS://WWW.CSSZ.CZ/WEB/CZ/STAROBNI-DUCHOD-PODROBNE](https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod-podrobne).

Do předčasného důchodu můžete odejít, pokud máte odpracovaných alespoň 35 let. Ale částka, na kterou budete mít nárok, bude nižší, než když dosáhnete předepsaného důchodového věku.

2. Sociální pojištění

Nárok na starobní důchod má ten, kdo je sociálně pojištěn 35 let.

- Zaměstnání na pracovní smlouvu

Pokud je člověk zaměstnán, platí za něj sociální pojištění zaměstnavatel – částka na pojištění se automaticky strhává ze mzdy a činí 6,5 %.

- Pracovní poměr na dohodu o provedení práce (DPP) / dohodu o pracovní činnosti (DPČ)

V případě DPP zaměstnavatel platí sociální pojištění pouze v případě, že měsíční mzda přesáhne 10 000 korun. V případě DPČ platí zaměstnavatel sociální pojištění, pokud měsíční mzda přesáhne 3500 korun.

- Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ)

Pokud jste podnikatel, musíte si sociální pojištění platit sami formou záloh, které jsou každý měsíc zasílány na Českou správu sociálního zabezpečení (ČSSZ). Tato skutečnost musí být nahlášena do 8. dne měsíce následujícího po otevření živnosti. OSVČ musí jednou ročně podávat daňové přiznání (daňové přiznání) s porovnáním příjmů a záloh na zdravotní a sociální pojištění. V případě přeplatku nebo nedoplatku se provede kalkulace.

Do stanovené doby 35 let se započítává i doba denního studia, péče o dítě do 4 let, péče o příbuzného se zdravotním postižením, služba v armádě ČR a doba evidence na úřadu práce. Sociální pojištění v těchto případech platí stát.

Podmínky pro starobní důchod při práci v zahraničí

Pokud jste celý život pracovali v různých zemích, budete pobírat tzv. dílčí důchod – z každé země budete mít nárok na částku odpovídající době pojištění v dané zemi. Vždy to však závisí na tom, jak v daném státě funguje důchodový systém (např. jsou země, kde systém sociálního pojištění vůbec neexistuje), a také na tom, zda má ČR s touto zemí uzavřenou bilaterální smlouvu. Taková dohoda vám umožňuje započítat délku pojištění z této země do důchodu. Pokud například ruský občan odpracoval 22 let na Ukrajině, 8 let v Rusku a 10 let v ČR, část z 22 ze 40 mu pošle Ukrajina, 8 z 10 Rusko a 10 mimo ze 40 Českou republikou.

Bilaterální smlouvy má Česká republika uzavřené například s těmito státy: s Austrálií, Běloruskem, Bulharskem, Francií, Chile, Chorvatskem, Indií, Izraelem, Japonskem, zeměmi bývalé Jugoslávie (Makedonie, Slovinsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Černá Hora), Kanadou, Jižní Koreou, Kyprem, Litvou, Lucemburskem, Maďarskem, Moldavskem, Německem, Polskem, Rakouskem, Rumunskem, Ruskem, Slovenskem, Španělskem, Švýcarskem, Tureckem, Ukrajinou, USA atd. [HTTPS://WWW.MPSV.CZ/DVOUSTRANNE-SMLOUVY-O-SOCIALNIM-ZABEZPECENI](https://www.mpsv.cz/dvoustranne-smlouvy-o-socialnim-zabezpeni)

Starobní důchod před dosažením důchodového věku

Základní podmínkou, která musí být splněna, je získání potřebné doby pojištění, a to doby pojištění stanovené v ust. § 29 odst. 1 nebo odst. 3 písm. a) zdp. Nárok na tento důchod pak vzniká v závislosti na dosaženém důchodovém věku:

- pokud důchodový věk pojištěnce činí alespoň 63 let, vzniká nárok nejdříve dosažením věku alespoň 60 let, a za předpokladu, že do dosažení důchodového věku ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 5 roků nebo
- je-li důchodový věk pojištěnce nižší než 63 let, nárok na předčasný starobní důchod vzniká nejdříve ode dne, od kterého do dosažení důchodového věku chybí nejvýše 3 roky.

I nadále platí, že tento důchod lze přiznat nejdříve ode dne podání žádosti o tento důchod, přičemž za den vzniku nároku se považuje den, od něhož je přiznán, a v případě přiznání předčasného starobního důchodu nevzniká nárok na starobní důchod podle ust. § 29 zdp.

Výše procentní výměry předčasného starobního důchodu činí za každý celý rok pojištění 1,5 % výpočtového základu měsíčně, pokud se nekryje s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření, nebo 1,2 % výpočtového základu měsíčně, kryje-li se s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření. Takto stanovená výše se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne přiznání důchodu do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů
- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. kalendářního dne do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne

Výdělečná činnost po vzniku nároku na starobní důchod podle ust. § 29 odst. 1 nebo 3 písm. a) zdp

Pojištěnci, který vykonává výdělečnou činnost i poté, co splní podmínky nároku na starobní důchod podle § 29 odst. 1 nebo 3 písm. a) zdp, se zvyšuje procentní výměra jeho starobního důchodu takto:

- nepobírá-li starobní důchod ani invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, zvyšuje se procentní výměra za každých 90 kalendářních dnů této činnosti o 1,5 % výpočtového základu. Doba kratší 90 kalendářních dnů, která nebyla zhodnocena, se přičte k době pojištění získané do vzniku nároku na důchod, a to pokud se tak získá celý rok pojištění, a to v rozsahu potřebném pro toto přičtení; přitom se tato doba přičte nejprve k době pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod, která se nekryje s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření;
- pobírá-li starobní důchod ve výši poloviny, zvyšuje se za dobu po 31. 12. 2009 procentní výměra důchodu za každých 180 kalendářních dnů výkonu výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu. Na rozdíl od zvýšení náležející za každých 90 kalendářních dnů, nelze zbytek dnů nezhodnocených pro zvýšení náležející za každých 180 dnů přičítat k době pojištění získané do vzniku nároku na důchod. Zvýšení starobního důchodu se provede na žádost vždy od data, od něhož jsou splněny podmínky pro toto zvýšení (tedy po 180 dnech);
- pobírá-li starobní důchod v plné výši, zvyšuje se za dobu po 31. 12. 2009 procentní výměra důchodu za každých 360 kalendářních dnů o 0,4 % výpočtového základu.

Podávání žádosti a potřebné doklady a tiskopisy

O důchod je třeba požádat na pobočce České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) max. 4 měsíce před splnění podmínek nároku na důchod. O důchod můžete požádat i zpětně, ale v tomto případě můžete pobírat důchod max. za posledních 5 let. V Brně se můžete přihlásit na Městském úřadě sociální péče (MSSZ). K žádosti o důchod je třeba přiložit doklad totožnosti a všechny doklady týkající se vaší výdělečné činnosti (pracovní smlouvy, doklady o práci v zahraničí, potvrzení od zaměstnavatele). Připravte si také doklady potvrzující vzdělání v ČR, výchovu dětí (například rodný list), evidenční list důchodového pojištění z posledního působiště atp.

Posouzení nároku na důchod, podmínky posouzení a rozhodnutí

Žádost o přiznání důchodu podaná u Okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ) nebo zahraniční instituce důchodového pojištění se postupuje na středisko ČSSZ, které je příslušné k rozhodování o nároku na důchod a o jeho výši. Zákonná lhůta pro přezkoumání je 90 dnů. Délka přezkoumání závisí na tom, zda ČSSZ předložila všechny požadované dokumenty. Rozhodnutí zasílá Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) žadateli písemně. Uvádí se zde, od jakého data a v jaké výši byl důchod uznán. Přihláškou k rozhodnutí je individuální osobní účet důchodového pojištění s uvedením dob pojištění a příjmů zohledněných při výpočtu důchodu. Nejsou-li splněny podmínky pro uznání nároku na důchod, je žadateli zasláno rozhodnutí o zamítnutí žádosti s odůvodněním zamítnutí.

Invalidní důchod

Invalidní důchod je jedním z čtyř druhů důchodů českého důchodového systému (vedle důchodu starobního, vdovského, vdoveckého a sirotčího). V závislosti na zjištěném stupni invalidity se invalidní důchod nyní rozlišuje na invalidní důchod pro invaliditu prvního, druhého a třetího stupně. Rozdíl mezi jednotlivými stupni invalidity spočívá v míře poklesu pracovní schopnosti občana (pokles o 35 % až 49 % znamená invaliditu prvního stupně, o 50 % až o 69 % invaliditu druhého stupně a o 70 % a více pak invaliditu třetího stupně).

Podmínky nároku

Pro nárok na invalidní důchod je třeba splnit stanovené podmínky. Jednou z nich je tzv. zjištění invalidity, jemuž předchází proces posuzování zdravotního stavu. Další nezbytnou podmínkou je potřebná doba pojištění, která se zjišťuje z období před vznikem invalidity. Doba pojištění se nevyžaduje pouze v případě, kdy invalidita vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Délka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod je závislá na věku občana:

- u občanů ve věku nad 28 let činí potřebná doba pojištění 5 roků a zjišťuje se z posledních deseti roků před vznikem invalidity; u osoby starší 38 let dále platí, že nesplní-li podmínku 5 let pojištění v posledních 10 letech před vznikem invalidity, považuje se podmínka za splněnou též, pokud v posledních 20 letech před vznikem invalidity získala 10 let pojištění;
- u osob ve věku do 28 let je potřebná doba pojištění kratší; osoby do 20 let činí méně než 1 rok; u osoby od 20 do 22 let alespoň 1 rok; u osoby od 22 do 24 let alespoň 2 roky; u osoby od 24 do 26 let alespoň 3 roky; u osoby od 26 do 28 let alespoň 4 roky.

Podmínky nároku na invalidní důchod stanoví zákon o důchodovém pojištění (z. č. 155/1995 Sb.).

Podání žádosti

Žádost o důchod podává sám občan. Je vhodné, když tak učiní po konzultaci se svým ošetřujícím lékařem, který zná jeho zdravotní stav. Žádost s občanem sepisují na OSSZ podle místa trvalého bydliště, v Praze na kterémkoliv územním pracovišti PSSZ. Žádost o důchod se podává osobně, případně je možné k tomuto úkonu zmocnit jinou osobu na základě udělené plné moci (nevyžaduje se její úřední ověření). Žádost s žadatelem sepíše zaměstnanec oddělení důchodového pojištění. Pokud nemůže občan z důvodu nepříznivého zdravotního stavu žádost o důchod uplatnit sám, může ji za něj podat rodinný příslušník. Musí však předložit souhlas oprávněného s podáním žádosti a potvrzení lékaře, že mu závažný zdravotní stav neumožňuje žádost o dávku podat.

Podat žádost o důchod je možné v kterýkoliv úřední den. Doporučujeme se pro tento úkon předem **objednat online** prostřednictvím objednávkového systému ČSSZ, aby měl žadatel jistotu vyřízení jeho záležitosti v předem zvolený termín a čas. Sepsání žádosti je časově náročný úkon a žadatel je povinen uvádět přesné, konkrétní a pravdivé údaje.

Potřebné doklady a tiskopisy

- nezbytný je doklad totožnosti, tj. občanský průkaz, případně cestovní pas či povolení k pobytu,
- doklady o době studia (popřípadě učení), a to i v případě, že nebylo dokončeno
 - výuční list;
 - vysvědčení z jednotlivých ročníků a maturitní vysvědčení;
 - výkaz o studiu (index), vysvědčení o státní závěrečné zkoušce, diplom;
- potvrzení školy o délce studia (pro nárok na důchod a jeho výši nemá přímý vliv stupeň dosaženého vzdělání, ale délka doby studia; proto je nutné předložit doklady, z nichž je tato skutečnost patrná)
- doklady o době vojenské služby
 - vojenská knížka,
 - potvrzení Správního archivu Armády České republiky (sídlí na adrese: Nám. Republiky 4, Olomouc),
- doklady prokazující výchovu dětí nebo péči o děti
 - rodné listy dětí nebo výpisy z matriky narození, popř. jiné doklady o době a rozsahu péče (např. rozsudek soudu o osvojení nebo svěření dítěte do péče), pokud nelze uvedené ze strany OSSZ/PSSZ/MSSZ ověřit v agendovém systému evidence obyvatel.
- doklady o dobách pojištění nebo náhradních dobách (např. doba evidence u úřadu práce, doba péče o osobu závislou na péči jiné osoby aj.), které nejsou uvedeny v informativním osobním listu důchodového pojištění nebo o nichž je žadateli známo, že je ČSSZ nemá ve své evidenci
- žadatelé, kteří pobírají/pobírali náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti náležející za pracovní úraz (nemoc z povolání) předkládají potvrzení zaměstnavatele o výši vyplacených náhrad

pro výplatu důchodu na účet je třeba předložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis „**Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet v České republice – majitel účtu**“ nebo „**Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet manžela (manželky) v České republice**“.

Řízení o nároku, lhůty a vydání rozhodnutí

Na základě podání žádosti o důchod začíná proces posuzování invalidity. Během něj ošetřující lékař pro potřeby OSSZ zpracovává a vydává podklady o zdravotním stavu občana. Sám žadatel je povinen OSSZ předložit lékařské zprávy a nálezy, které má a považuje je za významné. Kromě toho je důležitým podkladem pro vypracování posudku vyplněný tzv. profesní dotazník obsahující informace o kvalifikaci občana a o době a druhu vykonávaných zaměstnání/výdělečných činnostech. Žadateli jej k vyplnění zašle OSSZ. Posouzení, zda je žadatel invalidní a o jaký stupeň invalidity se jedná, provádí pouze posudkový lékař na OSSZ. Vzhledem k tomu, že OSSZ během ní vyhodnocuje veškeré vyžádané a dodané zdravotní zprávy a podklady z předchozích vyšetření žadatelů, jejich osobní účast není zpravidla nutná a posouzení může proběhnout i v jejich nepřítomnosti. O nezbytnosti posouzení zdravotního stavu v přítomnosti rozhoduje posudkový lékař na základě zhodnocení dostupné dokumentace.

Výsledkem tohoto procesu je posudek o invaliditě, který OSSZ postupuje spolu s žádostí na ústředí ČSSZ, v jehož kompetenci je rozhodnout o nároku na důchod a jeho výši. OSSZ posudek zašle také posuzovanému občanovi, a to do 7 dnů od jeho vypracování. Je důležité vědět, že posudek je jedním z podkladů pro rozhodnutí o nároku na invalidní důchod a že nárok na invalidní důchod nenastane automaticky s uznanou invaliditou.

Zákonná lhůta pro vyřízení je 90 dnů. Délka vyřízení závisí na tom, zda jsou v evidenci ČSSZ všechny podklady a na součinnosti ošetřujícího lékaře a klienta během procesu posuzování zdravotního stavu.

O přiznání důchodu zasílá ČSSZ žadateli písemné rozhodnutí. V něm je uvedeno, od jakého data byl důchod přiznán a v jaké výši. Přílohou rozhodnutí je tzv. osobní list důchodového pojištění s přehledem dob pojištění a výdělků, které byly pro důchod započítány.

Pokud nebyly podmínky pro nárok na důchod splněny, je žadateli zasláno rozhodnutí o zamítnutí žádosti, v jehož odůvodnění jsou důvody zamítnutí specifikovány.

Výpočet a výše dávky

Invalidní důchod má dvě části, a to výměru základní a výměru procentní. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody. Procentní výměra je individuální a závisí na délce doby pojištění, příjmech dosahovaných před vznikem invalidity a na stupni invalidity. K době pojištění získané do vzniku invalidity se navíc přičítá i tzv. **dopočtená doba**, což je zjednodušeně řečeno doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku, kterou by hypoteticky mohl člověk odpracovat, pokud by se nestal invalidním. Výši základní výměry stanovuje zákon o důchodovém pojištění. Výše procentní výměry invalidního důchodu se stanoví procentní sazbou za každý celý rok doby pojištění v závislosti na stupni invalidity:

- u invalidního důchodu pro invaliditu prvního stupně činí 0,5 % z výpočtového základu,
- u invalidního důchodu pro invaliditu druhého stupně činí 0,75 % výpočtového základu,
- u invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně 1,5 % výpočtového základu.

Do doby pojištění se pro výpočet důchodu započítávají rovněž tzv. náhradní doby pojištění, jako např. doba péče o dítě aj.

Přesný **výpočet důchodu** provádí ČSSZ pouze v souvislosti s řízením o nároku na důchod.

Výplata dávky

Přiznání invalidního důchodu (jakéhokoliv stupně) nemusí být trvalé, protože závisí na vývoji zdravotního stavu, který zpravidla není neměnný. Podle výsledku kontrolní lékařské prohlídky může být konstatováno, že pokles pracovní schopnosti již neodpovídá invaliditě, výplata důchodu zaniká.

ČSSZ vyplácí důchody dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách – buď bezhotovostním převodem **na účet klienta** (případně **na účet manžela/manželky**) **u bankovních domů**, nebo hotovostně prostřednictvím České pošty. Výplata v hotovosti prostřednictvím České pošty je zpoplatněna a za každou splátku důchodu zaplatí klient od 1. dubna 2020 částku 29 Kč (o tento poplatek je pak nižší vyplácená částka důchodu).

ČSSZ zajišťuje výplaty důchodů i do **zařízení sociálních služeb** s celoročním pobytem za předpokladu, že příjemcem dávky důchodového pojištění je poživatel důchodu nebo jeho opatrovník a příjemce dávky s tímto způsobem výplaty souhlasí.

V písemném rozhodnutí zasílaném ČSSZ je uvedena informace o termínu, ve kterém bude důchod vyplácen. Výplatní termíny důchodů vyplácených ČSSZ jsou od 2. do 24. dne v měsíci, vždy v sudé dny, nebo 15. den v měsíci, je-li důchod zasílán do zařízení sociálních služeb. Případně-li výplatní termín důchodu na sobotu, je důchod vyplácen v pátek, případně-li výplatní termín na neděli, je důchod vyplácen v pondělí. O případných změnách výplatních termínů důchodů v důsledku státních svátků ČSSZ vždy v předstihu informuje.

Povinnosti

Důchodce má povinnost do 8 dnů sdělovat ČSSZ všechny skutečnosti, které mají vliv na důchod a jeho výplatu, tj. zejména změnu adresy, změnu čísla účtu pro zasílání důchodu apod.

Pokud OSSZ vyzve občana k doplňujícím vyšetřením jeho zdravotního stavu, např. u dalších odborných lékařů, musí je absolvovat. Kdyby požadovaná vyšetření odmítl podstoupit, může být řízení ve věci žádosti o invalidní důchod přerušeno (anebo u příjemce invalidního důchodu může být zastavena výplata invalidního důchodu).

Nesouhlas s rozhodnutím a opravné prostředky

Pokud občan nesouhlasí s rozhodnutím ČSSZ, může proti němu podat písemné **námítky** do 30 dnů ode dne jeho doručení. Námítky lze podat přímo u ČSSZ nebo prostřednictvím kterékoliv OSSZ. Z podání musí být patrné, které rozhodnutí účastník řízení napadá, v čem spatřuje jeho nezákonnost a čeho se domáhá. Občan může v rámci řízení o námitkách požadovat i přezkoumání zdravotního stavu. V tom případě je vhodné doložit nové lékařské zprávy. ČSSZ přezkoumá rozhodnutí v plném rozsahu, přičemž ho může potvrdit, zrušit nebo změnit. Námítky lze poslat i e-mailovou zprávou, za předpokladu, že je podepsaná uznávaným elektronickým podpisem nebo odeslaná prostřednictvím datové schránky.

O námitkách ČSSZ rozhoduje ve lhůtách podle správního řádu, tj. do 60 dnů dle složitosti případu. Závisí-li rozhodnutí o námitkách na posouzení zdravotního stavu, prodlužuje se tato lhůta o dalších 60 dnů podle speciálního procesního předpisu. Nad rámec uvedeného se lhůta prodlužuje též o dobu, po kterou probíhá šetření rozhodných skutečností, např. u zaměstnavatelů, jiných správních orgánů či cizích nositelů pojištění. Lhůtu pro vydání rozhodnutí o námitkách tedy nelze vždy přesně předem určit a její celková délka záleží na okolnostech konkrétního případu.

Pokud občan nesouhlasí s výsledkem námitkového řízení, má možnost podat u příslušného soudu správní žalobu. Námitkové řízení je přitom nezbytné k tomu, aby se věcí mohl příslušný soud zabývat. Pro účely soudního řízení obvykle posudek vypracovává posudková komise MPSV.

Další související informace

Pokud občan žádá o invalidní důchod poprvé, invalidita se posuzuje při tzv. zjišťovací lékařské prohlídce. U občana s již přiznaným invalidním důchodem pak OSSZ posuzuje invaliditu (zda/jak se změnil zdravotní stav, pracovní schopnost, případně stupeň invalidity) při tzv. kontrolní lékařské prohlídce. Podle výsledku kontrolní lékařské prohlídky může dojít ke zvýšení či naopak snížení stupně invalidity nebo být konstatováno, že pokles pracovní schopnosti již neodpovídá invaliditě. Přiznání invalidního důchodu (jakéhokoliv stupně) tak nemusí být trvalé, protože závisí na vývoji zdravotního stavu, který zpravidla není neměnný. V průběhu času či v důsledku léčby mohou v mnoha případech nastat změny.

Příjemci invalidních důchodů (všech tří stupňů) mohou využít svůj zbývající pracovní potenciál a podle svých možností pracovat. V možnostech výdělečné činnosti jsou omezeni pouze svým nepříznivým zdravotním stavem, to znamená, že výdělečnou činností automaticky nezanikne nárok na důchod ani na výplatu důchodu.

Pro nárok i výši budoucího starobního důchodu se započítává pouze doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, která je tzv. náhradní dobou pojištění. Doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu prvního nebo druhého stupně není dobou pojištění, pouhé pobírání tohoto důchodu se do doby potřebné pro nárok na starobní důchod nepočítá.

Pokud příjemce invalidního důchodu dosáhne důchodového věku a splní podmínku potřebné doby pojištění, má možnost prostřednictvím OSSZ podat žádost o **starobní důchod**. Jestliže vypočtený starobní důchod bude vyšší než vyplácený invalidní, bude mu starobní důchod přiznán. V opačném případě náleží nadále invalidní důchod v původní výši. Těm, kteří pobírají invalidní důchod (týká se všech stupňů invalidity) v době, kdy dosáhnou 65 let věku, výplata invalidního důchodu nezaniká, ale ČSSZ ho ze zákona automaticky změní na důchod starobní. Výše starobního důchodu zůstává stejná jako výše invalidního důchodu. Nárok na tento druh starobního důchodu však nevyklučuje nárok na řádný starobní důchod, o který si občan musí požádat.

Vdovský a vdovecký důchod

Vdovské a vdovecké důchody patří mezi takzvané pozůstalostní důchody a poskytují se ovdovělým osobám z českého důchodového systému (vedle důchodu starobního, invalidního a sirotčího).

Podmínky nároku

Vdova/vdovec má nárok na vdovský/vdovecký důchod po zemřelé osobě (po manželovi nebo manželce), která pobírala starobní nebo invalidní důchod nebo pokud ještě nebyla příjemcem důchodu, splnila ke dni úmrtí podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na důchod (**invalidní** nebo **starobní**). Získání potřebné doby pojištění se nevyžaduje pouze tehdy, když manžel či manželka zemřel/a následkem pracovního úrazu. Další podmínkou je, že manželství existovalo k datu úmrtí manžela či manželky.

Dnem uzavření nového manželství nárok na vdovský/vdovecký důchod zanikne.

Pokud bylo manželství rozvedeno, pozůstalostní důchod po bývalém manželovi/bývalé manželce nenáleží. Stejně tak nenáleží důchod po druhovi/družce ani po registrovaném

partnerovi nebo partnerce. A to ani v případě jejich dlouhodobého soužití ve společné domácnosti a společné výchovy dětí.

Podmínky nároku na vdovský/vdovecký důchod stanoví zákon o důchodovém pojištění (z. č. 155/1995 Sb.).

Podání žádosti

Žádost o důchod podává sám občan, a to na OSSZ podle místa trvalého bydliště, v Praze na kterémkoliv územním pracovišti PSSZ. Žádost o důchod se podává osobně, případně je možné k tomuto úkonu zmocnit jinou osobu na základě udělené plné moci (nevyžaduje se její úřední ověření). Žádost s žadatelem sepíše odborník oddělení důchodového pojištění.

Podat žádost o důchod je možné v kterýkoliv úřední den. Doporučujeme se pro tento úkon předem **objednat online** prostřednictvím objednávkového systému ČSSZ, aby měl žadatel jistotu vyřízení jeho záležitosti v předem zvolený termín a čas. Sepsání žádosti je časově náročný úkon a žadatel je povinen uvádět přesné, konkrétní a pravdivé údaje.

Žádost o důchod je možné podat i zpětně. Výplata bude přiznána od data vzniku nároku, přičemž nevyplacené splátky důchodu budou doplacený. Limitem pro výplatu důchodu je 5 let zpátky, poté dochází k zániku nároku na výplatu jednotlivých splátek.

Potřebné doklady a tiskopisy

Pokud již zemřelá osoba pobírala důchod, pozůstalá osoba předkládá:

- doklad totožnosti, tj. občanský průkaz, případně cestovní pas či povolení k pobytu,
- úmrtní list zesnulého
- oddací list
- pro výplatu důchodu na účet je třeba předložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis **„Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet v České republice – majitel účtu“**.

Pokud zemřelá osoba dosud nepobírala důchod, předkládá pozůstalá osoba ještě veškeré doklady týkající se zesnulého/ho, které se předkládají k žádosti o starobní (případně invalidní) důchod

- doklady o době studia (popřípadě učení), a to i v případě, že nebylo dokončeno
 - výuční list;
 - vysvědčení z jednotlivých ročníků a maturitní vysvědčení;
 - výkaz o studiu (index), vysvědčení o státní závěrečné zkoušce, diplom;
- potvrzení školy o délce studia (pro nárok na důchod a jeho výši nemá přímý vliv stupeň dosaženého vzdělání, ale délka doby studia; proto je nutné předložit doklady, z nichž je tato skutečnost patrná)
- doklady o době vojenské služby
 - vojenská knížka,
 - potvrzení Správního archivu Armády České republiky (sídlí na adrese: Nám. Republiky 4, Olomouc),

- doklady prokazující výchovu dětí nebo péči o děti
 - rodné listy dětí nebo výpisy z matriky narození, popř. jiné doklady o době a rozsahu péče (např. rozsudek soudu o osvojení nebo svěřeni dítěte do péče), pokud nelze uvedené ze strany OSSZ/PSSZ/MSSZ ověřit v agendovém systému evidence obyvatel
- doklady o dobách pojištění nebo náhradních dobách (např. doba evidence u úřadu práce, doba péče o osobu závislou na péči jiné osoby aj.).

Řízení o nároku, lhůty a vydání rozhodnutí

Žádost o důchod je po sepsání na OSSZ postoupena ústředí ČSSZ, v jehož kompetenci je rozhodnout o nároku na důchod a jeho výši. Zákonná lhůta pro vyřízení je 90 dnů (zpravidla je však žádost vyřízena dříve).

O přiznání důchodu zasílá ČSSZ žadateli písemné rozhodnutí. V něm je uvedeno, od jakého data byl důchod přiznán a v jaké výši.

Pokud nebyly podmínky pro nárok na důchod splněny, je žadateli zasláno rozhodnutí o zamítnutí žádosti, v jehož odůvodnění jsou důvody zamítnutí specifikovány.

Výpočet a výše dávky

Výši důchodu ovlivňují především dvě skutečnosti: délka doby důchodového pojištění po zemřelé osobě a výše jejích výdělků dosažených v rozhodném období. Pozůstalostní důchod má dvě části a to, výměru základní a výměru procentní. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody a stanovuje ji zákon o důchodovém pojištění.

Pokud pozůstalá osoba nepobírá starobní nebo invalidní důchod, činí výše procentní výměry 50 % procentní výměry důchodu, který pobírala (nebo by pobírala) zesnulá osoba k datu úmrtí.

Pokud pozůstalá osoba pobírá starobní nebo invalidní důchod, dojde k tzv. souběhu důchodů. Souběh nikdy neznamena prostý součet důchodů. V takovém případě zákon stanoví, že se porovná výše procentní výměry důchodu, který vdova/vdovec pobírá, a již vyměřený vdovský/vdovecký důchod, který činí 50 % procentní výměry důchodu zemřelého. Nižší z procentních výměr důchodů pak náleží z jedné poloviny, vyšší zůstává beze změny. Základní výměra náleží pouze jednou.

Do doby pojištění se pro výpočet důchodu započítávají rovněž tzv. náhradní doby pojištění, jako např. doba péče o dítě aj.

Přesný **výpočet důchodu** provádí ČSSZ pouze v souvislosti s řízením o nároku na důchod.

Výplata dávky

Výplata vdovského/vdoveckého důchodu náleží standardně po dobu jednoho roku od smrti manžela/manželky.

Po uplynutí této doby pokračuje výplata pozůstalostního důchodu jen v přesně vymezených případech, tj.:

- pozůstalá osoba se stará o nezaopatřené dítě nebo pečuje o dítě, příp. o svého rodiče nebo o rodiče zemřelého manžela/ky (tchána, tchyni), kteří jsou závislí na jeho/její pomoci ve stupni II, III nebo IV;
- je sám/sama invalidní důchodu ve třetím stupni;
- dosáhl/a zákonem stanoveného věku.

Důchod pak vdova/vdovec pobírá, dokud splňuje stanovené podmínky.

ČSSZ vyplácí důchody dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách – buď bezhotovostním převodem **na účet klienta** (případně **na účet manžela/manželky**) **u bankovních domů**, nebo hotovostně prostřednictvím České pošty. Výplata v hotovosti prostřednictvím České pošty je zpoplatněna a za každou splátku důchodu zaplatí klient od 1. dubna 2020 částku 29 Kč (o tento poplatek je pak nižší vyplácená částka důchodu).

ČSSZ zajišťuje výplaty důchodů i do **zařízení sociálních služeb** s celoročním pobytem za předpokladu, že příjemcem dávky důchodového pojištění je poživatel důchodu nebo jeho opatrovník a příjemce dávky s tímto způsobem výplaty souhlasí.

V písemném rozhodnutí zasílaném ČSSZ je uvedena informace o termínu, ve kterém bude důchod vyplácen. Výplatní termíny důchodů vyplácených ČSSZ jsou od 2. do 24. dne v měsíci, vždy v sudé dny, nebo 15. den v měsíci, je-li důchod zasílán do zařízení sociálních služeb. Případně-li výplatní termín důchodu na sobotu, je důchod vyplacen v pátek, případně-li výplatní termín na neděli, je důchod vyplacen v pondělí. O případných změnách výplatních termínů důchodů v důsledku státních svátků ČSSZ vždy v předstihu informuje.

Povinnosti

Důchodce má povinnost do 8 dnů sdělovat ČSSZ všechny skutečnosti, které mají vliv na důchod a jeho výplatu, tj. zejména změnu adresy, změnu čísla účtu pro zasílání důchodu apod.

Uzavření nového manželství je vdovec/vdova povinen/na do 8 dnů nahlásit ČSSZ. Pokud tak neučiní, dopouští se neoprávněného čerpání dávky, kterou bude muset vrátit. V případě, že osoba po uzavření nového sňatku znovu ovdoví, může jí vzniknout nárok na vdovský důchod po druhém manželovi či manželce.

Nesouhlas s rozhodnutím a opravné prostředky

Pokud občan nesouhlasí s rozhodnutím ČSSZ, může proti němu podat písemné **námítky** do 30 dnů ode dne jeho doručení. Námítky lze podat přímo u ČSSZ nebo prostřednictvím kterékoliv OSSZ. Z podání musí být patrné, které rozhodnutí účastník řízení napadá, v čem spatřuje jeho nezákonnost a čeho se domáhá. ČSSZ přezkoumá rozhodnutí v plném rozsahu, přičemž ho může potvrdit, zrušit nebo změnit. Námítky lze poslat i e-mailovou zprávou, za předpokladu, že je podepsaná uznávaným elektronickým podpisem nebo odeslaná prostřednictvím datové schránky.

O námítkách ČSSZ rozhoduje ve lhůtách podle správního řádu, tj. do 60 dnů dle složitosti případu. Závisí-li rozhodnutí o námítkách na posouzení zdravotního stavu, prodlužuje se tato lhůta o dalších 60 dnů podle speciálního procesního předpisu. Nad rámec uvedeného se lhůta prodlužuje též o dobu, po kterou probíhá šetření rozhodných skutečností, např.

u zaměstnavatelů, jiných správních orgánů či cizích nositelů pojištění. Lhůtu pro vydání rozhodnutí o námitkách tedy nelze vždy přesně předem určit a její celková délka záleží na okolnostech konkrétního případu.

Pokud občan nesouhlasí s výsledkem námitkového řízení, má možnost podat u příslušného soudu správní žalobu. Námitkové řízení je přitom nezbytné k tomu, aby se věcí mohl příslušný soud zabývat.

Sirotčí důchod

Sirotčí důchody patří mezi takzvané pozůstalostní důchody a poskytují se osiřelým dětem z českého důchodového systému (vedle důchodu starobního, invalidního a vdovského/vdoveckého).

Podmínky nároku

Nezaopatřené dítě, má nárok na sirotčí důchod po zemřelém rodiči (osvojiteli), který pobíral starobní nebo invalidní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu. Aby nárok na sirotčí důchod vznikl i v ostatních případech, musí zesnulá osoba získat stanovenou dobu důchodového pojištění, která je závislá na věku rodiče:

- jde-li o osobu starší 28 let, činí doba důchodového pojištění alespoň jeden rok v období posledních deseti roků přede dnem úmrtí;
- jde-li o osobu starší 38 let, činí doba důchodového pojištění dva roky v posledních dvaceti let přede dnem úmrtí.

Do doby důchodového pojištění zemřelého rodiče se však nezahrnují náhradní doby pojištění, to znamená, že musí jít o tzv. dobu placeného pojištění, tedy dobu výdělečné činnosti, za kterou je vyplácen příjem podléhající odvodu pojistného na sociální zabezpečení (důchodové pojištění).

Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi.

Nezaopatřeným dítětem je dítě do skončení povinné školní docházky a poté nejdéle do 26 let, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se, zjednodušeně řečeno, nemůže připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost ze zdravotních důvodů (pro nemoc nebo úraz). Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené také dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

Za nezaopatřené dítě se nepovažuje dítě, které je poživatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně.

Podmínky nároku na sirotčí důchod stanoví zákon o důchodovém pojištění (z. č. 155/1995 Sb.).

Podání žádosti

Žádost o důchod podává sám občan, a to na OSSZ podle místa trvalého bydliště, v Praze na kterémkoliv územním pracovišti PSSZ. Za nezletilé nezaopatřené dítě ji podává jeho zákonný zástupce (případně opatrovník), zletilé nezaopatřené dítě (dovršením 18. roku věku) podává žádost osobně. Žádost s žadatelem sepíše odborník oddělení důchodového pojištění.

Podat žádost o důchod je možné v kterýkoliv úřední den. Doporučujeme se pro tento úkon předem **objednat online** prostřednictvím objednávkového systému ČSSZ, aby měl žadatel jistotu vyřízení jeho záležitosti v předem zvolený termín a čas. Sepsání žádosti je časově náročný úkon a žadatel je povinen uvádět přesné, konkrétní a pravdivé údaje.

Žádost o důchod je možné podat i zpětně. Výplata bude přiznána od data vzniku nároku, přičemž nevyplacené splátky důchodu budou doplacený. Limitem pro výplatu důchodu je 5 let zpátky, poté dochází k zániku nároku na výplatu jednotlivých splátek.

Potřebné doklady a tiskopisy

K žádosti o sirotčí důchod je nezbytný zejména **doklad totožnosti** (občanský průkaz, cestovní pas nebo povolení k pobytu) **žadatele** – v případě nezletilého sirotka je žadatelem jeho zákonný zástupce.

Dále se vyžadují doklady, které se vztahují k zemřelému rodiči (osvojiteli) a nezaopatřenému dítěti.

Žadatel předkládá:

- rodný list nebo výpis z matriky narození nezaopatřeného dítěte, popř. jiný doklad prokazující vztah dítěte k zemřelé osobě (např. rozsudek soudu o osvojení nebo svěřeni dítěte do péče); pokud nelze uvedené ze strany OSSZ/PSSZ/MSSZ ověřit v agendovém systému evidence obyvatel
- úmrtní list rodiče (osvojitele); pokud nelze uvedené ze strany OSSZ/PSSZ/MSSZ ověřit v agendovém systému evidence obyvatel
- u dítěte, které již skončilo povinnou školní docházkou, se předloží i doklady prokazující jeho nezaopatřenost, např. potvrzení o studiu, event. učení, popř. další doklady prokazující nezaopatřenost dítěte (zdravotní stav, vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání dětí mladších 18 let apod.)
- pro výplatu důchodu na účet je třeba předložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis **„Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet v České republice – majitel účtu“**.

Pokud zemřelý rodič (osvojitel) dosud nepobíral důchod, předkládá pozůstalá osoba ještě veškeré doklady týkající se zesnulého/ho, které se předkládají k žádosti o starobní (případně invalidní) důchod

- doklady o době studia (popřípadě učení), a to i v případě, že nebylo dokončeno
 - výuční list;
 - vysvědčení z jednotlivých ročníků a maturitní vysvědčení;
 - výkaz o studiu (index), vysvědčení o státní závěrečné zkoušce, diplom;
- potvrzení školy o délce studia (pro nárok na důchod a jeho výši nemá přímý vliv stupeň dosaženého vzdělání, ale délka doby studia; proto je nutné předložit doklady, z nichž je tato skutečnost patrná)
- doklady o době vojenské služby
 - vojenská knížka,

- potvrzení Správního archivu Armády České republiky (sídlí na adrese: Nám. Republiky 4, Olomouc),
- doklady prokazující výchovu dětí nebo péči o děti
 - rodné listy dětí nebo výpisy z matriky narození, popř. jiné doklady o době a rozsahu péče (např. rozsudek soudu o osvojení nebo svěření dítěte do péče), pokud nelze uvedené ze strany OSSZ/PSSZ/MSSZ ověřit v agendovém systému evidence obyvatel,
- doklady o dobách pojištění nebo náhradních dobách (např. doba evidence u úřadu práce, doba péče o osobu závislou na péči jiné osoby aj.).

Řízení o nároku, lhůty a vydání rozhodnutí

Žádost o důchod je po sepsání na OSSZ postoupena ústředí ČSSZ, v jehož kompetenci je rozhodnout o nároku na důchod a jeho výši. Zákonná lhůta pro vyřízení je 90 dnů (zpravidla je však žádost vyřízena dříve).

O přiznání důchodu zasílá ČSSZ žadateli písemné rozhodnutí. V něm je uvedeno, od jakého data byl důchod přiznán a v jaké výši.

Pokud nebyly podmínky pro nárok na důchod splněny, je žadateli zasláno rozhodnutí o zamítnutí žádosti, v jehož odůvodnění jsou důvody zamítnutí specifikovány.

Výše a výpočet dávky

Výši důchodu ovlivňují především dvě skutečnosti: délka doby důchodového pojištění po zemřelé osobě a výše jejích výdělků dosažených v rozhodném období. Sirotčí důchod má dvě části a to, výměru základní a výměru procentní. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody a stanovuje zákon o důchodovém pojištění.

Výše procentní výměry činí 40 % procentní výměry důchodu, který pobírala (nebo by pobírala) zesnulá osoba k datu úmrtí.

Přesný **výpočet důchodu** provádí ČSSZ pouze v souvislosti s řízením o nároku na důchod.

Výplata dávky

Výplata sirotčího důchodu náleží po dobu, po kterou je dítě nezaopatřené. Nejdéle však do 26 let věku. V případě, že podmínky pro výplatu důchodu pominuly, dojde k jejímu zastavení. Výplatu sirotčího důchodu lze obnovit, pokud jsou opět splněny zákonné podmínky a jsou řádně prokázány.

Výplata důchodu náleží i v době prázdnin mezi jednotlivými ročníky studia na dané škole a i mezi jednotlivými studii, např. mezi středoškolským či vysokoškolským, bakalářským a magisterským stupněm denního studia apod., pokud na sebe studium bezprostředně navazuje. Doba mezi jednotlivými studii na vysoké škole však nesmí přesáhnout tři kalendářní měsíce.

Úspěšné ukončení studia má vliv na trvání výplaty důchodu. V případě, že sirotek ukončil:

- povinnou školní docházku a nepřihlásí do evidence uchazečů o zaměstnání, je mu sirotčí důchod vyplácen nejdéle do srpna,
- studium na střední či vyšší odborné škole, náleží mu výplata důchodu ještě za prázdninové měsíce (podmínkou je, že po celý kalendářní měsíc sirotek nevykonává výdělečnou činnost, ze které je odváděno pojistné na sociální zabezpečení, popřípadě nepobírá podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci),
- vysokoškolské studium, náleží mu výplata důchodu ještě následující kalendářní měsíc po měsíci, ve kterém studium ukončil (nesmí ale po celý tento kalendářní měsíc vykonávat výdělečnou činnost zakládající účast na pojištění či pobírat podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci).

ČSSZ vyplácí důchody dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách – buď bezhotovostním převodem na **účet klienta** (případně zákonného zástupce), nebo hotovostně prostřednictvím České pošty. Výplata v hotovosti prostřednictvím České pošty je zpoplatněna a za každou splátku důchodu zaplatí klient od 1. dubna 2020 částku 29 Kč (o tento poplatek je pak nižší vyplácená částka důchodu).

ČSSZ zajišťuje výplaty důchodů i do **zařízení sociálních služeb** s celoročním pobytem za předpokladu, že příjemcem dávky důchodového pojištění je poživatel důchodu nebo jeho opatrovník a příjemce dávky s tímto způsobem výplaty souhlasí.

V písemném rozhodnutí zasílaném ČSSZ je uvedena informace o termínu, ve kterém bude důchod vyplácen. Výplatní termíny důchodů vyplácených ČSSZ jsou od 2. do 24. dne v měsíci, vždy v sudé dny, nebo 15. den v měsíci, je-li důchod zasílán do zařízení sociálních služeb. Případně-li výplatní termín důchodu na sobotu, je důchod vyplácen v pátek, případně-li výplatní termín na neděli, je důchod vyplácen v pondělí. O případných změnách výplatních termínů důchodů v důsledku státních svátků ČSSZ vždy v předstihu informuje.

Povinnosti

Důchodce má povinnost do 8 dnů sdělovat ČSSZ všechny skutečnosti, které mají vliv na důchod a jeho výplatu, tj. zejména změnu adresy, změnu čísla účtu pro zasílání důchodu apod.

Ukončí-li nebo přerušil-li sirotek studium dříve, než bylo uvedeno v odevzdaném potvrzení o studiu, nebo pokud změní formu studia, je jeho zákonnou povinností tuto skutečnost do 8 dnů písemně oznámit ČSSZ. Stejně je tomu v případě, že začne vykonávat výdělečnou činnost zakládající účast na důchodovém pojištění (z příjmu je odváděno pojistné na sociální zabezpečení) či pobírat podporu v nezaměstnanosti (podporu při rekvalifikaci), popř. by byl sirotkovi přiznán invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně.

Další související informace

Pokud dítě přijde o oba rodiče, pobírá sirotčí důchod po každém z nich, za předpokladu, že jsou splněny zákonem dané podmínky (viz bod Podmínky nároku). V tomto případě náleží z vyššího důchodu základní i procentní výměra v plné výši, z nižšího důchodu pak pouze procentní výměra.

ČSSZ nárok na sirotčí důchod průběžně ověřuje a jeho příjemce musí trvalí podmínky pro jeho výplatu prokazovat. Děje se tak vždy s ukončením základní (povinné) školní docházky, dále se prokazuje navazující studium, přesněji soustavná příprava na budoucí povolání. Studenti středních či vysokých škol proto předkládají aktuální potvrzení školy o trvání, resp. pokračování svého studia. Doklad se zasílá přímo na ústředí ČSSZ, je také možné ho odevzdat na místně příslušné OSSZ. Doklad o studiu je nutné předložit i v případě, že student své studium znovu zahájil po jeho předchozím přerušení, a také vždy, když ho k tomu ČSSZ vyzve.

Potvrzení o studiu musí obsahovat identifikační údaje o studentovi a škole, formu studia, v jakém ročníku student je a kdy má být studium za normálního průběhu ukončeno. Na potvrzení rovněž musí být uvedeno číslo jednacích, pod nímž je sirotčí důchod evidován (nejčastěji rodné číslo příjemce). Studenti jiných forem studia než denního, kteří:

- si tzv. přivydělávají, k potvrzení o studiu navíc přiloží prohlášení, že jejich výdělečná činnost nezakládá účast na pojištění;
- jsou současně vedeni v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání, spolu s potvrzením o studiu předkládají potvrzení krajské pobočky Úřadu práce o tom, že nepobírají podporu v nezaměstnanosti či podporu při rekvalifikaci.

Studenti tzv. denního (prezenčního) studia, kteří pobírají sirotčí důchod, si nejen v době prázdnin přivydělávat mohou. Studenti jiné formy studia (dálkové, kombinované) si mohou při pobírání sirotčího důchodu též přivydělat, ale musí se jednat o takovou výdělečnou činnost, která nezakládá účast na důchodovém pojištění, tj. z jejich výdělku se neodvádí pojistné na sociální zabezpečení (důchodové pojištění). V opačném případě jim výplata důchodu nebude náležet.

Pokud trvá studium (soustavná příprava na budoucí povolání) a sirotek nedosáhl věku 26 let, náleží mu výplata sirotčího důchodu i po uzavření manželství. Pokud jsou plněny stanovené podmínky, nebrání výplatě sirotčího důchodu ani pobírání rodičovského příspěvku, stane-li se student-sirotek rodičem.